

Sygn. akt IV CSK 350/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Jóskowiak

w sprawie z powództwa W.G.

przeciwko Komornikowi sądowemu przy Sądzie Rejonowym w [...]

- L.

B.i Skarbowi Państwa - Sądowi Rejonowemu w [...]

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 1 marca 2017 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 28 września 2015 r., sygn. akt V ACa .../15,

1) oddala skargę kasacyjną;

2) przyznaje adwokatowi A. N. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 7200 zł (siedem tysięcy dwieście) podlegającą podwyższeniu o podatek od towarów i usług (VAT) oraz kwotę 196 zł (sto dziewięćdziesiąt sześć) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;

3) nie obciąża powoda kosztami postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Powód domagał się zobowiązania pozwanych do wydania mu gospodarstwa rolnego położonego w [...] o powierzchni 5,08 ha alternatywnie zasądzenia in solidum odszkodowania w wysokości 2 630 500 zł za utratę tego gospodarstwa, odszkodowania za zdewastowanie jego części, poniesionych kosztów utrzymania, utraconych korzyści, pozbawienia ciągłości ubezpieczenia rolniczego w wysokości 6 503 505,20 zł, zadośćuczynienia w wysokości 300 000 zł, na przyszłość miesięcznych kwot po 5 000 zł na pokrycie kosztów utrzymania i realizację zobowiązań alimentacyjnych, zwrotu poniesionych kosztów egzekucyjnych 11 888,83 zł oraz uiszczzonego wpisu 863,90 zł za przybicie oraz od wszystkich tych sum ustawowych odsetek liczonych od ich wymagalności.

Sąd Okręgowy [...] wyrokiem z dnia 28 listopada 2014 r. oddalił powództwo. Z ustaleń faktycznych wynika, że Sąd Okręgowy w [...] nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 29 października 2001 r. zobowiązał powoda do zapłaty na rzecz Cukrowni [...] S.A. w [...] kwoty 107 899,07 zł z ustawowymi odsetkami od dat wymagalności wyszczególnionych kwot oraz 8 015 zł tytułem kosztów postępowania. Tytuł wykonawczy doręczono wierzycielowi w dniu 14 maja 2002 r. Na wniosek wierzyciela komornik L. B. prowadził egzekucję z rachunku bankowego powoda i ruchomości, która okazała się bezskuteczna. Po uzyskaniu informacji od pozwanego, że przeciwko powodowi prowadzona jest w innej sprawie egzekucja z nieruchomości o powierzchni 5,08 ha położonej w [...], wierzyciel złożył wniosek o przyłączenie się do tej egzekucji. W dniu 4 sierpnia 2003 r. pozwany komornik wszczął egzekucję z tej nieruchomości, która była objęta wspólnością majątkową powoda i jego żony W. G. W dniu 13 kwietnia 2004 r. pozwany komornik został powiadomiony, że następcą prawnym Cukrowni [...] jest Krajowa Spółka Cukrowa S.A. [...] i że doszło do przejęcia jej majątku w zamian za akcje, co nastąpiło we wrześniu 2003 r. Postanowieniem z dnia 23 czerwca 2005 r. Sąd Okręgowy w [...] nadał klauzulę wykonalności wskazanemu nakazowi zapłaty na rzecz następcy prawnego Cukrowni, zaznaczając w uzasadnieniu, że klauzulę w stosunku do małżonki dłużnika nadano postanowieniem z dnia 13 lutego 2003 r. Opis i oszacowanie zajętej nieruchomości dokonane zostały już na wniosek

nowego wierzyciela. W dniu 19 lipca 2004 r. żona powoda złożyła wniosek o „wstrzymanie wszelkich czynności egzekucyjnych”, z uwagi na złożenie przez nią skargi na nadanie przeciwko niej klauzuli wykonalności. Pismem z dnia 10 sierpnia 2004 r. komornik powiadomił powoda i jego żonę o ukończeniu opisu i oszacowania zajętej nieruchomości.

Pierwsza licytacja odbyła się w dniu 18 stycznia 2005 r., o czym dłużnicy zostali powiadomieni. Za cenę wywołania 61 989 zł nabyła ją J. Z., która była jedynym licytantem i bezpośrednio przed licytacją wpłaciła komornikowi wadium w wysokości 8 265,20 zł. Nadzór nad egzekucją sprawował Sąd Rejonowy w [...]. Nieruchomość została oszacowana przez powołanego przez komornika biegłego z zakresu szacowania nieruchomości. Bezpośrednio po licytacji Sąd wydał postanowienie o udzieleniu przybiccia, a postanowieniem z dnia 3 marca 2005 r. wezwał licytantkę do zapłacenia w terminie dwóch tygodni reszty ceny w wysokości 53 723,80 zł, po potrąceniu rękojmi. Na jej wniosek termin był dwukrotnie przedłużony, a ostateczny termin został oznaczony na dzień 30 kwietnia 2005 r. W dniu 11 kwietnia 2005 r. licytantka wpłaciła 6 023,80 zł z własnych środków, 29 kwietnia 2005 r. 10 zł i w tym samym dniu na rachunek Sądu dokonano wpłaty kwoty 47 690 zł, pochodzącej z kredytu, udzielonego J. i P. małżonkom Z. Postanowieniem z dnia 12 lipca 2005 r. Sąd Rejonowy w [...] przysądził własność nieruchomości na rzecz J. Z.

Plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji został sporządzony postanowieniem z dnia 9 listopada 2006 r., po ponownym rozpoznaniu, wobec uchylenia przez Sąd Okręgowy poprzedniego postanowienia w tej kwestii z dnia 24 października 2005 r.

Postanowieniem z dnia 13 października 2009 r. komornik umorzył postępowanie egzekucyjne, z uwagi na bezskuteczność egzekucji i zwrócił wierzycielowi tytuł wykonawczy.

Sąd Apelacyjny w [...] zaskarżonym wyrokiem oddalił apelację powoda. Podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego. Stwierdził, że nie doszło do nieważności postępowania przed tym Sądem, pomimo iż pozwany Skarb Państwa nie był reprezentowany przez Prokuratorię Generalną. Za bezzasadny uznał zarzut konieczności uzyskania przez następcę prawnego pierwotnego wierzyciela klauzuli

wykonalności, ponieważ zgodnie z art. 494 § 1pkt 1 k.s.h. w ramach sukcesji generalnej następca wstąpił we wszelkie prawa i obowiązki przejmowanej spółki. Postanowieniem z dnia 13 lutego 2003 r. (XV GCO .../02) Sąd Okręgowy w [...] nadał nakazowi zapłaty klauzulę wykonalności przeciwko małżonce dłużnika. Nie zasługiwał na podzielenie zarzut zaniżenia wartości nieruchomości zwłaszcza, że w postępowaniu egzekucyjnym dłużnicy nie kwestionowali ustalonej wartości we właściwym czasie i formie. Zapłata ceny dokonana została w terminie oznaczonym przez Sąd Rejonowy.

Powód w skardze kasacyjnej powołał obie podstawy przewidziane w art. 398³ § 1 k.p.c. Zarzuty naruszenia przepisów postępowania odniósł do:

- art. 379 pkt 5 w związku z art. 232, 227, 9 § 1, 210 § 3, 235 § 1, 236, 328 § 2, 316 § 1 i 2, 244, 245 w związku z art. 391 § 1, 382 i 385 k.p.c. przez oparcie ustaleń i rozstrzygnięcia na treści notatki urzędowej sporządzonej przez pracownika sądu, ujawnionej na rozprawie poprzedzającej wydanie wyroku, z której treścią powód nie był w stanie się zapoznać, co pozbawiło go możliwości obrony jego praw;

- art. 378 § 1 i art. 386 § 2 w związku z art. 379 pkt 5, 379 pkt 2, 67 § 2, w związku z art. 8 ust. 1 pkt 1 oraz art. 4 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa przez ich niezastosowanie, niestwierdzenie nieważności postępowania i nieuchylenie wyroku Sądu Okręgowego;

- art. 232, 227, 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, 382 i 385 k.p.c. oraz art. 32 ust. 1 i art. 45 § 1 Konstytucji przez dopuszczenie z urzędu, w interesie pozwanych, a na niekorzyść powoda, dowodu ze sporządzonej przez pracownika Sądu notatki urzędowej, co naruszyło zasadę kontradyktoryjności i równości stron oraz prawa powoda do bezstronnego sądu;

- art. 232 w związku z art. 227, 9 § 1, 210 § 3, 235 § 1, 236, 316 § 1 i 2, 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, 382 i 385 k.p.c. przez dokonanie ustaleń faktycznych na podstawie dowodów, które nie zostały w formalny sposób dopuszczone i przeprowadzone na rozprawie;

- art. 244 § 1, 245 w związku z art. 391 §1, 382, 385 k.p.c., polegające na przypisaniu notatce służbowej mocy dowodowej na równi z dokumentem

urzędowym i stwierdzeniu, iż notatka taka stanowi dowód istnienia dokumentu urzędowego określonej w niej treści;

- art. 378 § 1 w związku z art. 382, art. 328 § 2 i 391 § 1 k.p.c. przez nierozpoznanie wszystkich zarzutów apelacyjnych: art. 233 § 1 w związku z art. 945 § 1, 954 pkt 1 oraz 991 § 2 k.p.c.; art. 233 § 1 w związku z art. 788 § 1 k.p.c.; art. 233 § 1 w związku z art. 787 k.p.c.; art. 227 w związku z art. 271 § 3 k.p.c.

- art. 386 § 4 w zw. z art. 998 § 1 k.p.c. art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji i art. 417 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji przez nieuchylenie wyroku i nieprzekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji, błędne założenie, że zarzuty powoda uległy sprekludowaniu z momentem uprawomocnienia się postanowienia o przybiciu, co doprowadziło do nierozpoznania istoty sprawy;

- art. 788 § 1 w związku art. 776 k.p.c. i art. 23 ust. 1 i art. 417 § 1 i 2 oraz art. 77 ust. 1 Konstytucji przez przyjęcie, że kontynuowanie postępowania pomimo braku klauzuli wykonalności przeciwko małżonce dłużnika, było zgodne z prawem. Naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie dotyczyło art. 23 ust. 1 u.k.s.e. i art. 417 § 1 i 2 k.c. i polegało na ich zastosowaniu do niewłaściwie ustalonego stanu faktycznego oraz wadliwą subsumcję, prowadzącą do uznania, że działania pozwanych były zgodne z prawem. Błędna wykładnia art. 23 ust. 1 u.k.s.e., art. 417 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji oraz art. 998 § 1 k.p.c. polegała na uznaniu, że warunkiem dochodzenia odszkodowania było kwestionowanie w toku egzekucji wskazywanych aktualnie jako wadliwych czynności komornika. Skarżący domagał się uchylenia wyroków Sądów obu instancji, zniesienia postępowania przed Sądem Okręgowym w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Samodzielną podstawę odpowiedzialności komornika za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu czynności stanowi art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (jedn. tekst: Dz. U. z 2006 r., nr 167, poz. 1191 ze zm., dalej: „u.k.s.e.”). Obecne brzmienie tego uregulowania zostało nadane ustawą z dnia 24 września

2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 236, poz. 2356), która weszła w życie z dniem 13 listopada 2004 r. W okresie od dnia 18 grudnia 2001 r., czyli od opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., SK18/ 00 (OTK 2001, nr 8 poz. 256) do 12 listopada 2004 r. komornik odpowiadał na podstawie art. 23 u.k.s.e. w pierwotnej wersji, stanowiącej, że komornik ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności oraz na podstawie art. 417 k.c. w rozumieniu oznaczonym we wskazanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego, jako funkcjonariusz publiczny.

W uchwale z dnia 13 października 2004 r., III CZP 54/04 (OSNC 2005, nr 10, poz. 168) Sąd Najwyższy określił charakter tej odpowiedzialności, stwierdzając, że przewidziana w art. 23 ust. 1 u.k.s.e. odpowiedzialność odszkodowawcza komornika za szkodę wyrządzoną w toku egzekucji przed dniem 1 września 2004 r. (przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw – Dz.U. 2004 r. Nr 162, poz. 1692) jest odpowiedzialnością deliktową za działanie niezgodne z prawem, która nie została oparta ani na zasadzie winy, ani ryzyka. Wyeliminowane zostało uzależnienie odpowiedzialności komornika od wykazania jego winy, jak też tego, że poszkodowany nie mógł w toku postępowania zapobiec powstaniu szkody za pomocą środków przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego, jako konsekwencja orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 21 stycznia 2004 r., SK 26/03 (OTK-A 2004, nr 1, poz. 3), że art. 769 k.p.c. jest niezgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji. Przepis ten utracił moc z dniem 27 stycznia 2004 r.

Przesłanki powstania obowiązku naprawienia szkody przez komornika wynikają z ogólnej zasady odpowiedzialności deliktowej objętej przepisami Kodeksu cywilnego. Należy do nich wymaganie wykazania: powstania szkody, faktu (zdarzenia), z którym ustawa łączy obowiązek odszkodowawczy, czyli niezgodnego z prawem działania lub zaniechania komornika oraz związku przyczynowego między zdarzeniem a szkodą.

Skarb Państwa w okresie od 18 grudnia 2001 r. ponosił odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez komornika niezgodnym z prawem działaniem

lub zaniechaniem przy wykonywaniu czynności na podstawie art. 417 k.c. w brzmieniu sprzed 1 września 2004 r. i w rozumieniu zgodnym z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r. (SK 18/00). Solidarność odpowiedzialności tych podmiotów wynikała z art. 441 k.c. Od dnia 1 września 2004 r. art. 417 § 1 k.c. stanowi podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 23 ust. 3 u.k.s.e., odpowiedzialność obu tych podmiotów jest solidarna. Podnoszone przez skarżącego zarzuty powinny odnosić się do wskazanych przesłanek odpowiedzialności pozwanych.

W postępowaniu kasacyjnym zarzut nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji może być przedmiotem kontroli w sposób pośredni, w sytuacji zarzucenia sądowi drugiej instancji w ramach podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. naruszenia art. 378 § 1 i art. 386 § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2006 r., II CSK 177/06; z dnia 24 maja 2007 r., V CSK 62/07; wyrok z dnia 28 marca 2008 r., V CSK 488/07, niepublikowane). Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy w granicach zaskarżenia bierze pod rozwagę z urzędu nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji.

Sąd Apelacyjny rozpoznał zarzut powoda nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym. W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 378 § 1 oraz art. 386 § 2 w związku z art. 379 pkt 2 i 5 oraz art. 67 § 2 w związku z art. 8 ust. 1 oraz art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1150, dalej: „u. PG”) przez niestwierdzenie nieważności postępowania, chociaż pozwany Skarb Państwa nie był reprezentowany przez Prokuratorię Generalną, co doprowadziło do pozbawienia go możliwości obrony oraz wadliwego umocowania pełnomocnika. Z art. 379 pkt 2 k.p.c. wynika, że nieważność postępowania zachodzi także wówczas, gdy pełnomocnik strony nie był należycie umocowany. Bezsporne było, że pozwany Skarb Państwa w postępowaniu przed Sądem Okręgowym nie zajął stanowiska w odniesieniu do zgłoszonych przez powoda roszczeń, nie był reprezentowany przez pełnomocnika. Nie mogło zatem dojść do nienależytego umocowania nieistniejącego pełnomocnika. Pozbawienie strony możliwości obrony jej praw, przewidziane w art. 379 pkt 5 k.p.c., polega na tym, że strona na skutek wadliwości

procesowych sądu lub strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem wyroku w danej instancji. Ocena zaistnienia takiej sytuacji procesowej dokonywana być powinna w kontekście konkretnych okoliczności sprawy. Chodzi jednak tylko o wypadki rzeczywistego pozbawienia możliwości obrony, którego skutkiem było niedziałanie strony w postępowaniu. O zaistnieniu pozbawienia strony możliwości obrony swych praw przesądza kumulatywne wystąpienie trzech okoliczności: naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony, wpływu tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu, niemożności obrony swych praw w postępowaniu w następstwie wystąpienia obu uprzednio wymienionych okoliczności. Nie dochodzi do nieważności postępowania, gdy mimo naruszenia przez sąd przepisów postępowania strona podjęła czynności w procesie.

Stosownie do art. 8 ust 1 pkt 1 u. PG w sprawach rozpoznawanych przez sąd okręgowy w pierwszej instancji zastępstwo Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną jest obowiązkowe. W tej sprawie Sąd powinien dokonywać doręczeń pism i orzeczeń do Głównego Urzędu Prokuraturii Generalnej (art. 23 a), dotyczy to także doręczenia pozwu i zawiadamiania o terminach rozpraw. Doręczenie dokonane jednostce organizacyjnej Skarbu Państwa było niezgodne ze wskazanymi przepisami. Możliwość przyjęcia w takiej sytuacji, że doszło wówczas do pozbawienia Skarbu Państwa możliwości obrony swych praw uzależniona jest od wykazania w okolicznościach konkretnej sprawy, że niebranie udziału w postępowaniu sądowym przez Prokuratorię Generalną doprowadziło do takiego pozbawienia. Spełnienie tego wymagania byłoby niemożliwe w przypadku rozstrzygnięcia korzystnego dla Skarbu Państwa. Wyrażony został także pogląd, że Skarb Państwa miał możliwość zapobieżenia negatywnym skutkom dokonania doręczenia pozwu i zawiadomienia jemu zamiast Prokuraturii Generalnej. Podkreślenia wymaga, że jednostka organizacyjna Skarbu Państwa, niezależnie od własnej wiedzy o obowiązkowym reprezentowaniu jej przez Prokuratorię Generalną, powinna przekazać jej informację o wytoczeniu powództwa, zawiadomienie o rozprawie, ewentualnie pozew, co umożliwia jej uregulowanie

art. 13 ustawy PG (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2015 r., II CSK 506/14, OSP 2016, nr 4, poz. 41). Sformułowane było także stanowisko wskazujące na to, że skuteczne doręczenie pozwu, czy zawiadomienia o rozprawie wymaga dokonania tych czynności przez sąd prowadzący postępowanie w sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2014 r., II CSK 326/13, OSNC-ZD 2015, nr 3, poz. 31). Należy zgodzić się z tym zapatrywaniem, w sytuacji rzeczywistej niemożności podjęcia działania przez Prokuratorię Generalną. W niniejszej sprawie nie spełniło się wymaganie niemożności obrony swych praw przez Skarb Państwa w tym postępowaniu.

Nieważność postępowania przed Sądem drugiej instancji, polegającą na pozbawieniu możliwości obrony swych praw skarżący połączył z naruszeniem przez ten Sąd szeregu przepisów regulujących jawność postępowania, dowody i postępowanie dowodowe, podstawy wyrokowania i uzasadniania wyroków oraz oddalenie apelacji. Obrazę art. 9 § 1 k.p.c. odniósł do niemożności zapoznania się z treścią notatki przedstawionej na rozprawie w dniu 22 września 2015 r., ponieważ nie brał w niej udziału, a reprezentujący go pełnomocnik z urzędu był umocowany jedynie do części roszczeń. Postanowieniem z dnia 28 września 2012 r. Sąd Okręgowy [...], uwzględniając wniosek powoda złożony przed wytoczeniem sprawy, ustanowił dla niego pełnomocnika z urzędu w sprawie o odszkodowanie przeciwko komornikowi przy Sądzie Rejonowym w [...]. W toku tego postępowania doszło do dopozwania Skarbu Państwa oraz zmiany przedmiotowej powództwa. Do wymagań wniosku składanego przed wytoczeniem sprawy należy jej określenie przez podanie głównych zasad przyszłego żądania oraz jego uzasadnienia i taką treść powinno mieć postanowienie sądu. Nie oznacza to jednak, że doszło do określenia zakresu umocowania przez ograniczenie go, jeżeli w treści orzeczenia nie dokonano wyraźnego zaznaczenia, że umocowanie pełnomocnika jest ograniczone. Określenie sprawy w tym wniosku nie stoi na przeszkodzie dokonaniu w toku postępowania rozpoznawczego czynności prowadzących do zmian podmiotowych i przedmiotowych przez ustanowionego wcześniej pełnomocnika. Zgodnie z art. 118 § 1 k.p.c., ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego. Zakres umocowania pełnomocnika procesowego został oznaczony

w art. 91 k.p.c., a z punktu 1 wynika, że obejmuje ono wszystkie łączące się ze sprawą czynności procesowe. Pojęcie „sprawy” obejmuje zespół czynności procesowych stron i sądu rozciągających się między wniesieniem pozwu (wniosku), a uprawomocnieniem się orzeczenia co do istoty lub w inny sposób kończącego postępowanie, a nadto skargę o wznowienie postępowania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., I CZ 84/15, niepubl.). Oznacza to, że ustanowiony pełnomocnik jest umocowany do rozszerzenia powództwa oraz do reprezentowania powoda także w stosunku do pozwanego wezwanego do udziału w sprawie obok dotychczasowego pozwanego (art. 194 § 3 k.p.c.). Odmiennej jest sytuacja, gdy po wezwaniu do udziału w sprawie w charakterze pozwanych nowych podmiotów postępowanie przeciwko dotychczasowemu pozwanemu zostało umorzone, co w ocenie Sądu Najwyższego wyrażonej w wyroku z dnia z dnia 6 grudnia 2007 r., IV CSK 277/07 (OSNC-ZD 2008, nr 3, poz. 93) wymagało umocowania pełnomocnika do działania przeciwko tym nowym pozwany. Doszło bowiem do zakończenia poprzedniej sprawy. Nie jest natomiast objęte art. 91 pkt 1 k.p.c. uprawnienie pełnomocnika procesowego do złożenia materialnoprawnego oświadczenia o potrąceniu, z tym, że oświadczenie woli mocodawcy o udzieleniu pełnomocnictwa do złożenia takiego oświadczenia może być złożone w sposób dorozumiany (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2004 r., I CK 204/04, OSNC 2005, nr 10 poz. 176). Niezależnie od tego, podkreślenia wymaga, że kwestia nadania klauzuli na rzecz małżonki powoda była istotna w stosunku do całego powództwa.

Fakt nadania klauzuli wykonalności prawomocnemu nakazowi zapłaty wydanemu w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w [...] w dniu 29 października 2001 r., XV Gnc .../01, któremu została nadana klauzula wykonalności w dniu 10 maja 2002 r., a przeciwko małżonce powoda w dniu 13 lutego 2003 r. nie był sporny w postępowaniu egzekucyjnym. Z ustaleń dokonanych przez Sąd Okręgowy wynika, że pierwotny wierzyciel do wniosku o przyłączenie się do egzekucji z nieruchomości dołączył tytuł wykonawczy zaopatrzony w klauzulę wykonalności nadaną przeciwko małżonce dłużnika postanowieniem z dnia 13 lutego 2003 r. W toku postępowania egzekucyjnego żona powoda domagała się wstrzymania egzekucji, z uwagi na zaskarżenie

postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności w stosunku do niej. Powód nie kwestionował kontynuowania postępowania z udziałem swojej żony. Pomyłka w oznaczeniu sygnatury tego postanowienia była przyczyną pozyskania przez Sąd Apelacyjny informacji z Sądu Okręgowego w [...]. Treść tej informacji została spisana w formie notatki, którą Sąd ten odczytał na rozprawie w dniu 22 września 2015 r. i podał, że akta sprawy znajdują się w Sądzie Okręgowym w [...]. Nie było podstaw do traktowania tej czynności jako podjęcia przez Sąd z urzędu postępowania dowodowego (art. 232 zdanie drugie k.p.c.). Notatka nie została potraktowana jako dokument urzędowy, czy prywatny, Sąd nie dopuścił z niej dowodu. Z uwagi na to, że fakt nadania tytułowi wykonawczemu klauzuli wykonalności także przeciwko małżonce dłużnika mógł być potraktowany jako znany Sądowi z urzędu (art. 228 § 2 k.p.c.), ale wymagający doprecyzowania w odniesieniu do oznaczenia sygnatury, zasadne było zwrócenie uwagi stron na ten fakt przez odczytanie treści notatki. Takie jedynie znaczenie miała kwestionowana przez skarżącego notatka. Nietrafne było podniesienie naruszenia przepisów regulujących postępowanie dowodowe oraz art. 210 § 3 k.p.c., uzasadnione nieprzeprowadzeniem dowodu z tej notatki i pozbawieniem możliwości odniesienia się przez niego do postępowania dowodowego obejmującego także tę notatkę. Zarzut nieważności postępowania był bezzasadny, ponieważ powód nie wykazał, że doszło do naruszenia powołanych przepisów, które doprowadziło do pozbawienia go możliwości obrony swych praw. Utrzymywanie, że dopiero z uzasadnienia kwestionowanego wyroku dowiedział się o fakcie sporządzenia i treści notatki było nieusprawiedliwione, w sytuacji reprezentowania go przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu.

Skargę kasacyjną można oprzeć na podstawie naruszenia przepisów postępowania (art. 393³ § 1 pkt 2 k.p.c.), jeżeli uchybienia te mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy przez ukształtowanie lub współkształtowanie albo możliwość ukształtowania treści rozstrzygnięcia, z tym zastrzeżeniem, że podstawą tą nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, stosownie do art. 393³ § 3 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05; z dnia 5 marca 2008 r., III UK 91/07; z dnia 3 grudnia 2008 r., I PK 94/08; z dnia 20 marca 2009 r., II CSK 611/08; z dnia 2 lipca 2009 r., I UK 50/09; z

dnia 16 listopada 2009 r., II UK 114/09, niepublikowane). Nie zasługiwał na podzielenie zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny zasady równości wszystkich wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji) oraz prawa powoda do bezstronnego sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) przez dopuszczenie z urzędu dowodu w postaci sporządzonej notatki w interesie pozwanych i na jego niekorzyść w celu udowodnienia faktu istotnego dla rozstrzygnięcia. Przepis art. 232 zdanie drugie k.p.c. uprawnia sąd do dopuszczenia z urzędu dowodu niewskazanego przez stronę i do sądu należy ocena, co do potrzeby skorzystania z tego uprawnienia. Nie stanowi on podstawy do kwestionowania w skardze kasacyjnej podjętego przez sąd działania, niezależnie od tego, że Sąd Apelacyjny nie realizował tego uprawnienia. Uregulowanie art. 227 k.p.c. nie przewiduje ani nie określa praw sądu związanych z rozpoznawaniem sporu, lecz wyznacza granice, w jakich podawane fakty mogą być przedmiotem dowodu w postępowaniu cywilnym. Na jego podstawie sąd dokonuje selekcji zgłaszanych dowodów z punktu widzenia oceny istotności okoliczności faktycznych, których wykazaniu dowody te mają służyć. W orzecznictwie zostało przyjęte, że zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. ma rację bytu tylko w sytuacji, gdy wykazane zostanie, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności niemające istotnego znaczenia w sprawie, co mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Pośrednie naruszenie tego przepisu może polegać na odmowie przeprowadzenia przez sąd dowodu, z uwagi na powołanie go do udowodnienia okoliczności niemających istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia w sytuacji, kiedy ocena ta była błędna (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2008 r., II PK 47/08; z dnia 11 maja 2005 r., III CK 548/04; postanowienie z dnia 23 stycznia 2001 r., IV CKN 970/00, niepublikowane). Natomiast sam art. 227 k.p.c. nie może być podstawą skutecznego zarzutu, bez równoczesnego powołania uchybienia innym przepisom postępowania, istotnym dla podejmowania decyzji dowodowych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., I CSK 237/10; z dnia 6 października 2009 r., II UK 47/09; z dnia 12 lutego 2009 r., III CSK 272/08, niepublikowane). Raz jeszcze podkreślić należy, że sporządzona notatka nie była traktowana ani jako dokument, ani jako dowód, a jedynie jako środek mający na celu skorygowanie określenia sygnatury akt sprawy, ponieważ fakt nadania tytułowi wykonawczemu klauzuli wykonalności w stosunku do małżonki dłużnika był znany Sądowi z urzędu.

Dążenie do wyjaśnienia tej kwestii nie mogło być potraktowane jako działanie na niekorzyść apelującego, ale jako uściślenie znanego już faktu. Nie doszło zatem ani do naruszenia zasady równości wszystkich wobec prawa, ani prawa powoda do bezstronnego sądu, jak też przepisów Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących dokumentów i postępowania dowodowego. Podkreślenia wymaga, że powód wiedział o nadaniu tej klauzuli wykonalności tytułowi wykonawczemu, a zatem kwestionowanie wskazanych czynności Sądu zmierzało do oparcia rozstrzygnięcia na okolicznościach niezgodnych z rzeczywistym stanem faktycznym, czego nie można taktować jako składnika powołanych zasad konstytucyjnych.

Skarżący w istocie nie kwestionował współodpowiedzialności jego żony, powoływał się na to, że komornik nie dysponował dokumentem stwierdzającym tę odpowiedzialność, przy czym zastrzeżeń tego dotyczących nie zgłaszał w toku postępowania egzekucyjnego. Po umorzeniu postępowania egzekucyjnego tytuł wykonawczy został zwrócony wierzycielowi. Twierdzenie, że takiego tytułu nie było w aktach postępowania egzekucyjnego oparte zostało na fragmencie uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego [...] z dnia 12 lipca 2006 r., I Cz .../06, który uchylając postanowienie sądu pierwszej instancji zatwierdzające plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji, zaznaczył, że „w aktach sprawy brak jest nie tylko tytułu wystawionego przeciwko obu małżonkom, ale w ogóle tytułu wykonawczego dla wierzytelności Krajowej Spółki Cukrowniczej oraz brak jest tytułu wykonawczego przeciwko obojgu małżonkom dla należności z tytułu alimentów należnych od W.G. małoletnim dzieciom”. Zastrzeżenie to odnosi się do braku tytułu wykonawczego na rzecz następcy prawnego pierwotnego wierzyciela. W okolicznościach tej sprawy nie było podstaw do przyjęcia, że nie było tytułu wykonawczego przeciwko obu małżonkom, wydanego na rzecz tego wierzyciela. Twierdzenie powoda o prowadzeniu egzekucji bez tytułu wykonawczego przeciwko właścicielom nieruchomości nie zostało udowodnione.

Skuteczne powołanie naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. wymagało wykazania przez skarżącego, że uzasadnienie Sądu Apelacyjnego nie zawiera wszystkich koniecznych elementów lub dotknięte jest podstawowymi brakami, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną. Chodzi o sytuację, gdy treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу,

który doprowadził do wydania orzeczenia. W postępowaniu przed sądem drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie, co oznacza, że uzasadnienie tego sądu nie musi ściśle odpowiadać przytoczonym w nim wymaganiom. Istotne jest natomiast żeby zawierało te elementy, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznawanej sprawy są potrzebne do rozstrzygnięcia sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83; z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, niepubl.; wyroki z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00; z dnia 9 marca 2006 r., I CSK147/05, niepubl.; z dnia 20 września 2007 r., II CSK 244/07, niepubl.; z dnia 9 lipca 2008 r., I PK 2/08, niepubl.). Nie ma podstaw do uznania, że tego rodzaju wadliwości dotyczą uzasadnienia kwestionowanego wyroku.

Przepis art. 382 k.p.c. ma charakter ogólnej dyrektywy określającej istotę postępowania apelacyjnego jako kontynuację merytorycznego rozpoznania sprawy. Może zatem stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej, jeżeli skarżący wykaże, że sąd drugiej instancji bezpodstawnie pominął część zebranego materiału oraz że uchybienie to mogło mieć wpływ na wynik sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 6 stycznia 1999 r., II CKN 100/98, OSNC 1999 nr 9, poz. 146 i z dnia 7 lipca 1999 r., I CKN 504/99, OSNC 2000 Nr 1, poz. 17 oraz z dnia 22 lutego 2007 r., III CSK 337/06; z dnia 9 czerwca 2005 r., III CK 674/04; z dnia 12 czerwca 2013 r., II CSK 634/12, niepublikowane). Zarzuty skarżącego łączące obrazę tego przepisu z naruszeniem wyszczególnionych przepisów dotyczących dowodów i postępowania dowodowego nie wskazują na nieprawidłowości zastosowania także tego uregulowania.

Nie mogą stanowić samodzielnej podstawy uwzględnienia skargi kasacyjnej wytknięcia naruszenia art. 385 k.p.c. czy art. 386 k.p.c. Naruszenie tych przepisów może zyskać na znaczeniu, ale tylko w przypadku skutecznego wskazania innych wadliwości zaskarżonego orzeczenia. Twierdzenie o naruszeniu art. 385 k.p.c. jest bezprzedmiotowe w przypadku, gdy skarga kasacyjna nie może być uwzględniona w oparciu o inne zarzuty wskazujące na wadliwość zaskarżonego orzeczenia. Skarżący nie powołał występowania takich wadliwości.

Sąd II instancji, zgodnie z art. 378 § 1, art. 381 i 382 k.p.c. kontroluje prawidłowość zaskarżonego orzeczenia oraz pełni funkcję sądu merytorycznego,

który może rozpoznać sprawę od początku, uzupełnić materiał dowodowy lub powtórzyć już przeprowadzone dowody, a także poczynić samodzielnie ustalenia na podstawie materiału zebranego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. W uchwale składu siedmiu sędziów SN z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55), przyjęto, że sąd II instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. W ramach szeroko określonej kognicji sąd ten powinien rozważyć i omówić w motywach postawione w apelacji zarzuty, czemu Sąd Najwyższy dał wyraz także w postanowieniu z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CKN 392/01 (OSNC 2004, nr 10, poz. 161). Z obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji, stosownie do art. 378 § 1 k.p.c., nie wynika konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu podniesionego w apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2009 r., I PK 38/09; z dnia 26 kwietnia 2012 r., III CSK 300/11; z dnia 4 września 2014 r., II CSK 478/13; z dnia 25 listopada 2015 r., IV CSK 55/15, niepublikowane). Ponadto spełnienia wskazanego obowiązku nie można traktować jako podzielenia stanowiska apelującego. Zaznaczyć należy, że strona postępowania cywilnego może złożyć tylko jedną apelację. Prawidłowo zatem Sąd Apelacyjny pismo powoda nazwane apelacją potraktował jako uzupełnienie apelacji złożonej przez ustanowionego dla niego pełnomocnika. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Apelacyjny odniósł się do wszystkich zarzutów.

Za wykazane Sąd ten uznał następstwo prawne Krajowej Spółki Cukrowej w odniesieniu do wierzytelności przyznanej Cukrowni [...] od powoda. Przedstawiona przez następcę prawnego kserokopia odpisu z KRS została poświadczona za zgodność z oryginałem przez radcę prawnego, który w tym czasie nie był ustawowo upoważniony do takiego potwierdzania, z uwagi na to,

że ustawa z dnia 23 października 2009 r. o zmianie ustaw w zakresie uwierzytelniania dokumentów (Dz. U. Nr 216, poz. 1676) weszła w życie z dniem 1 stycznia 2010 r. Niepoświadczone kserokopie dokumentów nie są jednak pozbawione mocy dowodowej. Dopóki sąd, komornik lub przeciwnik składającego taką kserokopię nie zażąda złożenia oryginałów dokumentów, stanowią one jeden ze środków dowodowych, przy pomocy których uczestnik może udowodnić istotny w sprawie fakt, w tym także wejście w prawa pierwotnego wierzyciela. Podkreślenia wymaga, że wpisy w Krajowym Rejestrze Sądowym, stosownie do art. 8 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.) są jawne i dostępne dla każdego.

Sąd Apelacyjny wskazał przyczyny swego stanowiska w odniesieniu do zarzutów naruszenia art. 233 §1 k.p.c. w związku z art. 787 k.p.c. Podzielił ustalenia i wywody prawne Sądu Okręgowego dotyczące zawiadomienia uczestników o czynnościach egzekucyjnych, kwestionowania wartości nieruchomości ustalonej w postępowaniu egzekucyjnym, sposobu i terminu zapłaty przez licytantkę pozostałej części ceny oraz przyczyn oddalenia wniosków dowodowych powoda zmierzających do ustalania wysokości poniesionej szkody. W odniesieniu do kwestii zawiadomienia żony powoda o czynnościach egzekucyjnych, dodać należy, że nigdy nie zgłaszała ona zastrzeżeń tego dotyczących. Powołując się na naruszenie art. 991 § 2 k.p.c., skarżący pomija, że przewidziana w tym przepisie odmowa przybicia z powodu nieotrzymania przez uczestnika zawiadomienia o licytacji, uwarunkowana została wykazaniem przez tego uczestnika, że z tej przyczyny nastąpiło naruszenie jego praw (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2001 r., II CKN 1376/00, niepubl.).

Stanowisko skarżącego, że nie został on pouczone o konieczności złożenia zastrzeżenia na podstawie art. 162 k.p.c., w odniesieniu do postanowienia oddalającego wniosek o dopuszczenie dowodu z nieskonkretyzowanych dokumentów dołączonych do akt Sądu Okręgowego w [...], Sądu Rejonowego w [...] oraz postępowania egzekucyjnego, należało uznać za pozbawione racji, skoro był on reprezentowany przez ustanowionego z urzędu pełnomocnika.

Bezprzedmiotowe byłoby prowadzenie postępowania dowodowego dla wykazania wysokości szkody w sytuacji niewykazania przesłanek odpowiedzialności pozwanych.

Nie zasługiwały zatem na podzielenie zarzuty nierozpoznania przez Sąd Apelacyjny postawionych w apelacji zarzutów. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznając skargę kasacyjną jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, zaś w postępowaniu kasacyjnym wyłączona została możliwość zgłaszania zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). Nie może także odnieść skutku wskazywanie w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego uchybień dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów. Przyjęte zostało w orzecznictwie, że dopuszczalne jest jednak powoływanie się na określone naruszenie przepisów prawa procesowego w związku z dokonywaniem ustaleń faktycznych. Dojdzie do tego przez powołanie się na takie naruszenie przepisów postępowania, których konsekwencją jest błędne ustalenie stanu faktycznego, a które nie należą do kategorii błędnej oceny dowodów ani nieprawidłowego wnioskowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2014 r., V CSK 140/13, niepublikowane). Skarżący nie powołał tego rodzaju zarzutów.

Zgodnie z art. 788 § 1 k.p.c., jeżeli uprawnienie lub obowiązek po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub w toku sprawy przed wydaniem tytułu przeszły na inną osobę, sąd nada klauzulę wykonalności na rzecz lub przeciwko tej osobie, gdy przejście to będzie wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. W piśmiennictwie i orzecznictwie przeważał poprzednio pogląd, że art. 788 § 1 k.p.c. nie dotyczy przekształceń podmiotowych o charakterze sukcesji uniwersalnej, które nastąpiły po wszczęciu postępowania egzekucyjnego. Przyjmowano, że zwrot „po powstaniu tytułu egzekucyjnego” nie rozciąga się na postępowanie egzekucyjne. Zmianę wierzyciela należało wykazać przejściem prawa (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 1993 r., III CZP 68/93, OSP z 1994 r., nr 5, poz. 84; z dnia 23 lutego 1995 r., III CZP 15/95, OSNC z 1995 r. nr 5, poz. 81; postanowienia z dnia 30 stycznia 1975 r., II CZ 5/75, OSPiKA

z 1976 r. Nr 2, poz. 37; z dnia 2 lipca 1975 r., I CZ 98/75, OSNCP z 1976 r. Nr 6, poz. 142, z dnia 9 czerwca 1978 r., III CRN 97/78, OSPiKA z 1979 r., nr 2 poz. 29; wyrok z dnia 9 maja 2002 r., II CKN 803/00, OSNC z 2003 r. Nr 9, poz. 119). Odmienny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w uchwałach z dnia 29 października 2004 r., III CZP 63/04 (OSNC z 2005 r. Nr 10, poz. 174) oraz z dnia 5 marca 2009 r., III CZP 4/09 (OSNC z 2010 r. Nr 1, poz. 2), dotyczących przelewu wierzytelności, stwierdzając że art. 788 § 1 k.p.c. ma zastosowanie także w razie przeniesienia wierzytelności po wszczęciu egzekucji i podtrzymał go w wyrokach z dnia 9 sierpnia 2012 r. i z dnia 13 grudnia 2012 r., V CSK 7/12 (niepublikowane). Konieczność uzyskania klauzuli wykonalności przez następcę prawnego – uniwersalnego sukcesora – objęta została uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2014 r., III CZP 46/14 (ONC 2014 r., nr 4, poz. 42), która dotyczyła połączenia się banków. Wyrażone zapatrywanie jest akceptowane w orzecznictwie i literaturze, podziela je także Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną, przyjmując, że ma ono zastosowanie również w razie połączenia się spółek przez przejęcie na podstawie art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h.

W uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2014 r., BSA – 1- 4110- 4/13 (OSNC z 2014, nr 5, poz. 49) został sformułowany pogląd o perspektywnym działaniu wykładni przepisu prawa dokonanej przez Sąd Najwyższy nawet, gdy nie zawarto w wydanym orzeczeniu, zmieniającym całkowicie dotychczasowe rozumienie tego przepisu prawa, wzmianki tego dotyczącej. Sąd Najwyższy podniósł, że zabieg taki może być zastosowany, jeżeli przed określeniem właściwego kierunku interpretacji występowały rozbieżności w praktyce funkcjonowania prawa, tj. w zachowaniach podmiotów zobowiązanych do przestrzegania norm prawnych oraz w działaniach organów powołanych do ich stosowania. Podał, że perspektywne, a więc ograniczone w czasie działanie zastosowanej wykładni narzuca niekiedy sama praktyka sądowa, mimo braku jakiegokolwiek wzmianki w tym zakresie w orzeczeniu Sądu Najwyższego opartym na tej wykładni, radykalnie zmieniającej dotychczasową linię orzecznictwa. Sytuacja taka wystąpiła m.in. w związku z odejściem przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 października 2004 r., III CZP 63/04 (OSNC

2005, nr 10, poz. 174) od respektowanego przez wiele lat poglądu, że art. 788 § 1 k.p.c. nie ma zastosowania w razie przejścia obowiązku objętego tytułem egzekucyjnym po wszczęciu właściwego postępowania egzekucyjnego. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną uznał, że odnosi się to również do stanowiska pokazanego w uchwale z dnia 26 czerwca 2014 r., III CZP 46/14. Oznacza to, że w sytuacji rozbieżności w orzecznictwie zastosowanie jednego z prezentowanych poglądów, nie może świadczyć o naruszeniu art. 788 § 1 k.p.c. w kontekście oceny przesłanki bezprawności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2015 r., IV CSK 659/14, niepubl.). Nie zasługiwał na podzielenie zarzut skarżącego naruszenia art. 788 § 1 k.p.c. przez błędne przyjęcie, iż kontynuowanie postępowania egzekucyjnego mimo braku klauzuli wykonalności nadanej na rzecz następcy prawnego pierwotnego wierzyciela było zgodne z prawem. Należy zaznaczyć, że postanowieniem z dnia 23 czerwca 2005 r. Sąd Okręgowy w [...] nadał klauzulę wykonalności nakazowi zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 29 października 2001 r. (XV GNc .../01) na rzecz Krajowej Spółki Cukrowej S.A. [...] jako następcy prawnego Cukrowni [...] S.A. w [...], wskazując w uzasadnieniu, że w dniu 13 lutego 2003 r. wymienionemu tytułowi nadana została klauzula wykonalności również przeciwko małżonce dłużnika – W. G. Zarzut naruszenia art. 788 § 1 k.p.c. okazał się nieuzasadniony.

Z wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych wynika, że wartość nieruchomości będącej przedmiotem egzekucji została określona przez biegłego z zakresu szacowania nieruchomości. Sąd Okręgowy ubocznie określił, z powołaniem się na art. 998 § 1 k.p.c., skutki uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości oraz podał, że nieprawidłowości popełnione przed wydaniem tego postanowienia nie mogą być brane pod uwagę w niniejszym postępowaniu. Nietrafnie skarżący ocenił je jako mające znaczenie dla wykazania podstaw powództwa. Powód nie zakwestionował ustaleń i stanowiska wyrażonych w doręczonym mu opisie i oszacowaniu, co było przyczyną podjęcia dalszych czynności egzekucyjnych. Podkreślenia wymaga, że egzekucja z nieruchomości składa się z kilku chronologicznie po sobie następujących faz, zarówno gdy chodzi o czynności przed licytacją, jak i po licytacji. Należą do nich

także czynności związane z opisem i oszacowaniem, licytacją, przybiciem oraz przysądzeniem własności. W odniesieniu do każdej z nich zostały przewidziane środki, za pomocą których można zwalczać podejmowane czynności, odpowiednio art. 950, art. 986, art. 997, art. 998 k.p.c. Przesłanką przejścia do kolejnej fazy jest uprawomocnienie się poprzedniej. Ostatnim stadium tego postępowania jest przysądzenie własności. Przepis art. 998 § 2 k.p.c. ogranicza podstawy zaskarżenia do nieprawidłowości czynności działanych w okresie od uprawomocnienia się postanowienia o przybiciu, niezależnie od wagi popełnionych uchybień. Dochodzi zatem do swoistego, związanego z prawomocnością postanowienia o przybiciu, sprekludowania możliwości podnoszenia uchybień procesowych oraz innych wadliwości postępowania i orzekania (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1972 r., III CZP 69/72, OSNC 1973, nr 5, poz. 74). Ma to znaczenie dla określenia czasu i skutków nabycia własności nieruchomości w ramach tego postępowania.

Niezaskarżenie opisu i oszacowania spowodowało utrwalenie się wartości nieruchomości oznaczonej w operacie biegłego. Powód w pozwie powołał się na rażące zaniżenie wartości całego gospodarstwa i poszczególnych jego części składowych. W apelacji podniósł, że doszło do drastycznego zaniżenia wartości nieruchomości, niepodania jej miejsca położenia oraz nieujawnienie umowy ubezpieczenia zabudowań na tej nieruchomości, czy też gruntów. Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że kwestionowanie wartości nieruchomości powinno być dokonane w postępowaniu egzekucyjnym. Nie zasługiwał na podzielenie zarzut skarżącego, że Sąd Apelacyjny uzależnił dochodzenie odszkodowania od zakwestionowania w toku egzekucji wskazywanych aktualnie jako wadliwych czynności komornika. Podważanie wartości nieruchomości ustalonej przez komornika na podstawie opinii biegłego odnosiło się do etapu opisu i oszacowania. Natomiast dochodzenie roszczeń odszkodowawczych przeciwko pozwanym wymagało wykazania, które z czynności podjętych w postępowaniu egzekucyjnym były bezprawne i doprowadziły do powstania szkody. Nie ma podstaw do przyjęcia, że dłużnik w toku egzekucji może przyjmować bierną postawę i nie wykorzystywać przyznanych mu środków prawnych, a zastrzeżenia

dotyczące podejmowanych czynności przenosić na postępowanie w sprawie odszkodowania. Konsekwencją stwierdzonej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 stycznia 2004 r., SK 26/03 niezgodności art. 769 k.p.c. z art. 77 ust. 1 Konstytucji było ukształtowanie odpowiedzialności komornika jako deliktowej, nieuzależnionej od podejmowania przez uczestnika postępowania egzekucyjnego czynności mających na celu zapobieżenie szkodzie. Nie oznacza to jednak zwolnienia uczestnika od właściwego brania udziału w postępowaniu, w tym wykorzystywania przyznanych mu środków prawnych, a strony dochodzącej odszkodowania od obowiązku wykazania przesłanek tej odpowiedzialności. Powód nie wykazał, które czynności komornika były niezgodne z prawem i doprowadziły do powstania szkody. Zarzut naruszenia przepisów regulujących odpowiedzialność pozwanych oraz art. 998 § 1 k.p.c. był nieuzasadniony.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z zasady przewidzianej w art. 102 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., przy uwzględnieniu sytuacji rodzinnej i majątkowej powoda oraz znaczenia dla niego rozstrzygnięcia sprawy. Na podstawie art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o advokaturze (jedn. tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 615) oraz § 3 i 8 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2015 r., poz. 1081) orzeczono o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi w postępowaniu kasacyjnym.

aj

kc